

Osvrt na pitanje Kvebeka

Kratka istorija Kanade (umesto uvoda)

- 1867. Usvajanjem Britanskog severnoameričkog zakona (the British North American Act) formirana je Kanada. Kanadu čine 4 provincije: Novi Brunsvik (New Brunswick), Nova Škotska (Nova Scotia), Ontario (Ontario) i Kvebek (Quebec). Ser Džon Aleksander Mekdonald (Sir John Alexander Macdonald) postaje prvi predsednik vlade, a Čarls Stenli Monk (Charles Stanley Monck) prvi kraljičin izaslanik (Governor General)
- 1920. Kanada postaje član Lige Naroda (League of Nations) od kojih kasnije postaju Ujedinjene Nacije.
- 1921. Agnes Mekfejl (Agnes Macphail) postaje prva žena izabrana u Parlament.
- 1931. Vestminsterskim statutom (Statute of Westminster) Kanada postaje nezavisna od Velike Britanije.
- 1947. Prvo državno zdravstveno osiguranje proradilo je u Saskačevanu. Ovo je začetak besplatnog zdravstvenog osiguranja u Kanadi.
- 1949. Njufaundlend-Labrador (Newfoundland - Labrador) se priključuju kanadskoj federaciji. Kanada sada ima 10 provincija i dve teritorije. Kanada postaje jedan od osnivača NATO pakta.
- 1965. Kanada usvaja novu zastavu
- 1967. Kanada slavi stogodišnjicu osnivanja. Montreal je domaćin svetske izložbe "Expo 67"
- 1970. "Oktobarska kriza" (October crisis). Pjer Laport (Pierre Laporte) ministar rada i imigracije i Dzejms Kros (James Cross) britanski ministar trgovine kidnapovani su od strane članova FLQ. Laport je kasnije pronađen mrtav. U Kvebeku je uvedena smrtna kazna.
- 1980. Glasaci na referendumu u Kvebeku glasaju protiv otcepljenja od Kanade. "O Kanada" je proglašena nacionalnom himnom. Dzin Matilda Suve (Jeanne Mathilde Sauve) postaje prva žena predsednik parlamenta (House Speaker). Ken Tejlor (Ken Taylor), kanadski ambasador u Iranu pomaže američkim diplomatama da pobjegnu za vreme "Iranske krize"
- 1982. Usvajanjem Novog ustava ustavotvorne nadležnosti su u Kanadi sa britanskog prešle na kanadski Parlament. Ustav su usvojile sve provincije osim Kvebeka. Promenjeno je ime Kanadskog nacionalnog praznika sa "Dominion day" na "Canada Day"

- 1988. Usvojen je zakon o multikulturalizmu (The Canadian Multiculturalism Act) kojim se ozvaničava i reguliše kanadsko multikulturno nasleđe.
- 1990. Predstavnici savezne i provincijskih vlada sastali su se u mestu Mič Lejk pokušavajući da nađu kompromis kojim bi Kvebek prihvatio kanadski ustav. Pregovori propadaju nakon što predstavnici Manitobe i Njufaundlenda odbijaju da prihvate predložene izmene kojim se garantuju pojedina prava Frankofona u Kanadi.
- 1993. Kim Kembel (Kim Campbell) postaje prva žena kanadski predsednik vlade. Eskimima je priznato pravo na raspolaganje ogromnom teritorijom na severu Kanade.
- 1994. Kanada, Meksiko i SAD potpisuju ugovor o slobodnoj trgovini ("The North American Free Trade Agreement").
- 1995. U Kvebeku po drugi put propada referendum o otcepljenju od Kanade. Ovoga puta sa veoma malom većinom od 50.6%.
- 1996. Javorovo drvo je i zvanično postalo zaštitni znak Kanade.
- 1999. Nunavut (Nunavut) postaje najnovija i najveća kanadska teritorija. Kanada sada ima deset provincija i tri teritorije.
- 2000. Stotine hiljada Kanađana žali za smrću bivšeg, 15-og po redu predsednika kanadske vlade Pjera Eliota Trudoa (Pierre Elliot Trudeau).

Kanadski liberalni nacionalizam (1800-1880)

Ne postoji konsenzus o tome kada se tačno rađa nacionalna svest u francuskom govornom području u Kanadi tj. Kvebeku. Neki istoričari brane tezu da je ona postojala pre 1800. zbog određivanja samog naroda kao Kanađana koji su kulturološki odvojeni od Francuza. Ideja o kanadskoj naciji bila je podržavana od strane pripadnika određenih profesija kao što su advokati, bibliotekari, lekari, novinari, arhitekta i slično. Ipak, nacionalna svest i nacionalizam nisu sinonimi, pa tako francusko-kanadski nacionalizam koincidira sa rođenjem mnogih nacionalnih država i poklapa se sa modernim revolucijama koje počinju sa nezavisnošću trinaest britansko-američkih kolonija.

Politički pokret za nezavisnost kanadskog naroda polako je uzimao maha od 1791. kada britanski parlament deli Kanadu na Gornju i Donju Kanadu, svaku sa svojim posebnim institucijama što će kasnije imati reperkusije na politički život provincije Kvebek.

Prošlost Kvebeka je bila dosta burna i danas je teško raspravljati o političkom statusu ove provincije. Nema političke teme od potpune nezavisnosti, ustavnih reformi, do potpisivanja trenutnog kanadskog ustava, koju je mogla da podrži potpuna većina u Kvebeku. Sva ova, a i druga pitanja, su uvek rešavana tako što bi se predstavnici vlasti "natezali" i mukotrpno dolazili do rešenja, čiji je rok trajanja uvek bio pod velikim znakom pitanja. Najvažnije od svih, čini se pitanje: "Da li je nacionalizam u Kvebeku etnički, ili je u stvari teritorijalni kao nekada američki ili kanadski"?

Posle 1950-te godine dolazi period koji svedoči o značajnom buđenju nacionalnog osećaja Kvebečana. Ruralna, konzervativna i katolička provincija Kvebek je u devetnaestom i početkom dvadesetog veka odavala osećaj sigurnosti. To je bilo kosmopolitsko društvo koje je imalo mnoge osobine moderne nacije. Kvebečani i danas vide sebe kao poseban narod, sa posebnim kulturnim identitetom.

Front za oslobođenje Kvebeka (FLQ)

"Front de Libération du Québec (FLQ)" glasi originalni naziv francusko-kanadske terorističke organizacije koja aktivno deluje od 1960. do ranih 70-tih. FLQ je osnovana za vreme "tihe revolucije" perioda kada je vlada Kvebeka počinjala da igra mnogo aktivniju ulogu u rešavanju ekonomskih i socijalnih problema i bila je posvećena ostvarivanju jedinog cilja - nezavisnost Kvebeka. Nov način razmišljanja doveo je u žižu i razmišljanje o socijalizmu kao društveno-ekonomskom poretku koji je bio prihvatljiv za dobar deo stanovništva Kvebeka. Teroristi su naterali savezne vlasti Kanade da u Kvebeku 1970. godine uvedu izuzetno stroge zakone. Ova teroristička organizacija je zastupala ekstremne stavove Marksističke politike i trudila se da ih na svaki, pa i nasilan način promoviše. Njihova uverenja bila su, takođe pod uticajem međunarodnih dešavanja uključujući i pokret za nezavisnost bivših kolonija kao npr. Alžir, Kuba, Vijetnam. Pjer Valire, jedan od portparola FLQ-a pridružio se organizaciji 1965. tri godine pošto je pročitao Marksovu analizu kvebeške istorije naslovljene

sa "Beli Crnci Amerike" u kojoj se govori o užasnom položaju radničke klase u Kvebeku poredeći ih sa položajem Crnaca u SAD-u.

Oktobarska kriza

1963. FLQ je postavio bombe u nekoliko saveznih vojnih objekata. Sledećih godina usledile su ozbiljne pljačke vojne opreme. Kulminacija je bila krajem 60-tih kada je ova organizacija postavila neverovatno jake bombe u kvebeške institucije kao što su Mc Gill Univerzitet, berza u Montrealu kao i na kuću Gradonačelnika Montreala Žana Drapea. Broj pripadnika FLQ direktno uključenih u terorističke aktivnosti nikada nije prelazio 150, ali ih je 1000 do 2000 podržavalo u najširem smislu. 1969. FLQ se razdvojila na dve frakcije ili ćelije, ali već sledeće godine obe ćelije su zajednički učestvovala u najdramatičnijem događaju poznatijem kao "Oktobarska kriza". Oni su kidnapovali, Džejmsa Krosa, britanskog ministra trgovine, i Pjera Laporta, kvebeškog ministra rada i imigracije. Kidnaperi su zahtevali da manifest FLQ-a bude pročitao u medijima i da članovi ove organizacije koji su u zatvoru budu pušteni na slobodu. Nadležni su prvi zahtev ispunili. Ćelija koja je kidnapovala Krosa oslobodila ga je u zamenu za prolaz do Kube, ali Laport je ubijen od lidera druge frakcije. Dan pre nego što je Laport ubijen vlada Kvebeka je zahtevala pomoć kanadske vojske. Federalna vlada je primenila "Mere u slučaju rata". Ovo je bila retko korišćena pravna opcija koja je vladi davala mogućnost da suspenduje tradicionalnu pravnu zaštitu prema osobama optuženim ili osumnjičenim za zločin. Vojnici su patrolirali ulicama Montreala i 445 ljudi je bilo uhapšeno, od kojih je većina kasnije puštena na slobodu. Laportove ubice Paul Ros i Francis Simard su uhapšeni i osuđeni na doživotnu robiju. Ćelija koja je pobjegla na Kubu vratila se dobrovoljno u Kanadu kako bi se suočila sa posledicama.

Posledice Oktobarske krize

Kidnapovanje koje je Front za oslobođenje Kvebeka izveo možda je bio i najdramatičniji događaj u dvadesetom veku kada je Kanada u pitanju. Ovo je bio jedini slučaj kada su primenjene "Mere u slučaju rata" izazvane isključivo unutrašnjim događajem. Ubistvo Laporta je izazvalo šok u kanadskoj, ali i svetskoj javnosti. Kriza je pomogla da se definiše slika nacije i njenih lidera. Kanadski premijer Pjer Eliot Trudo koji se pozvao na "Mere u slučaju rata" prikazivan je u javnosti kao čovek koji je pozitivno odgovorio događaju, ali bilo je i drugačijih viđenja.

Za mnoge nacionaliste iz Kvebeka, čak i onih koji nisu podržavali FLQ kriza je izazvala nepoverenje u federalne organe i oni su udvostručili napore da omoguće nezavisnost Kvebeka. Bilo kako bilo, većina Kanađana snažno je podržala "Mere u slučaju rata" i ova razlika stanovišta verovatno je doprinela kulturološkom i jezičkom udaljavanju Kvebeka i ostatka Kanade.

Referendum 1980. i 1995.

Na referendumu 1980. separatisti su osvojili 40%, a 60% kvebečani koji su želeli da ova provincija ostane deo Kanade. Atmosfera je bila vrlo napeta, a diskusije na ovu temu svakodnevnice. Dan posle glasanja, separatistički lideri su objavili da će se zalagati za raspisivanje još jednog referenduma. Kanadski ustav iz 1982. uređuje jednakost svih provincija. Kvebek je bila jedina provincija koja nije ratifikovala ustav. Činjeni su veliki naponi da Kvebek uživa poseban status u okviru Kanade 1990. i 1992. godine, ali bez rezultata. Bilo je i onih koji su smatrali da će secesija negativno uticati na ekonomiju Kvebeka zbog verovatnog pogoršanja odnosa sa Kanadom, pa su se zalagali za ratifikaciju ustava što je pre moguće. Međutim, separatisti su želeli samo jedno- nezavisnu državu. 30. oktobra 1995. raspisan je nov referendum. Ovoga puta za suverenu državu Kvebek je glasalo 49.4%, a za ostanak u Kanadi samo 50.6%. Ovako podeljeni građani stvaraju potencijalno pogodan okvir za proizvođenje političke nestabilnosti. To se obilato koristilo u danima koji su sledili. Separatisti ishodom referenduma nisu bili zadovoljni, pa su nastavili da se zalažu, ako ne za nezavisnost, a ono bar za poseban status Kvebeka u okviru Kanade, pravdajući to pokušajem zaštite francuskog jezika i kulturnog nasleđa. Ostale provincije su se protivile da se Kvebeku dodeli poseban status.

Danas je Kvebek i dalje provincija Kanade koja uživa dosta posebnosti. Pitanje je samo da li je današnji status definitivni? Ako se malo više zainteresujemo za ovu problematiku videćemo da su diskusije na ovu temu u okviru kanadskog društva skoro svakodnevnice. U svetu trenutno postoji oko pedesetak država koje imaju sličan problem. Izazovi su veliki, a često posezanje za nasiljem rađa samo novo, koje znatno produžava vreme neophodno za rešavanje ovako krupnih pitanja. Da li status Kosova, ima kakvih paralela sa Kvebekom?

Literatura:

1. "The Canadian dominion"
by Oscar D. Skelton

New Haven: Yale University Press
Toronto: Glasgow, Brook & co.
2. <http://www.ottawacitizen.com/national>
3. <http://www.nytimes.com>
4. <http://www.canada.com/news>
5. "Microsoft Encarta Encyclopedia 2005."

Vladimir Ilić
Apsolvent Fakulteta političkih nauka
Beograd novembar 2005.